

Hans-Harry Dröbiger

Realijų pavadinimų problema rengiant dvikalbį terminologinį žodyną

Realijos ir jų pavadinimai vertėjams raštu bei žodžiu, terminologams ir kitiems kultūrų tarpininkams buvo ir tebėra iššūkis todėl, kad ne taip ir lengva priskirti juos konkrečiai kalbos, kultūros ir komunikacijos sričiai, nustatyti jų funkciją. Tad nekelia nuostabos tai, kad tiek lingvistikos, tiek vertimo ar komunikacijos mokslų disciplinos gvildena realijų terminų problematiką mokslinėje teorijoje ir kalbinės komunikacijos praktikoje. Šiuo pranešimu siekiama apžvelgti realijų terminų fenomeną iš mokslo teorijos pusės tiek terminologiniu (dvikalbio terminologinio darbo problema vokiečių ir lietuvių kalbose), tiek lingvistiniu (leksikologiniu) aspektu, pateikti galimas apibrėžčių ir aiškinimo teorijas bei ieškoti metodų, kuriais būtų galima vadovautis susidūrus su realijų terminų problematika dvikalbėse situacijose. Tyrimui ir pastebėjimams buvo pasitelkti pavyzdžiai iš Vokietijos Federacinės Respublikos viešojo administravimo ir valstybės valdymo struktūros sričių bei iš atitinkamos lietuvių kalbos žodyno srities. Chr. Nord rašo, kad realijos – tai tam tikrai kultūrai būdingi daiktai ir veiksmai (plg. Nord 1993, 224), todėl akivaizdu, kad realijos per se ir de facto priklauso tos pačios kalbos ir kultūros bendruomenės žinioms, yra apibrėžiamos tų žinių ribose ir nuolat komunikatyviai prieinamos, taigi į jas gali būti referuojama ir apeliuojama atitinkamais pavadinimais. Dėl (kartais ir išskirtinio) realijų ir jų terminų priklausymo vienai kalbai ar kultūros bendruomenei atsiranda specifinė vertimo arba (apskritai) kalbos tarpininkavimo problema. Kalbėdama apie vertėjo darbą, Chr. Nord nurodo: „Pavadinant realijas (...) kultūrinė distancija tampa suvokimo kliūtimi, kai tikslinis skaitytojas nežino aprašytų faktų“ (Nord 1993, 225) Chr. Nord siūlo esant realijų vertimo būtinybei rinktis „aprašomąjį vertimą“, kad būtų suteiktos nuorodos į „kultūrinę sąsają“ originalo kalboje. Remiantis kognityvine lingvistika, kalbama apie tai, kad vienos kalbos ir kultūros bendruomenės žinios tampa prieinamos mentalinėje ir dėl to suprantamos kalbinėje kitos kalbos ir kultūros bendruomenės plotmėje, smarkiai nepakeičiant tikslinės kalbos ir kultūros žinių sistemos. Literatūra: Nord Chr. 1993. Einführung in das funktionale Übersetzen. Tübingen Basel: Francke.